MARCI

TULLII CICERONIS EPISTOLARUM Libri IV.

Cum postremis *H. Stephani* & *D. Lambini* editionibus diligenter collati, & quàm accuratissimè emendati:

A

JOANNE STURMIO.

in puerilem educationem confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

LONDINI:

Excudebat *Guil.* DU-*Gard* quatuor priores schedas, pro Societate Stationariorum. 1656.

JOANNES STURMIUS
JACOBO STURMIO Fratri S.

AUdiviſti ſæpe (ut memini) ex me, (*Jacobe* frater!) ſtudiorum noſtrorum finem, rerum cognitionem, & orationis elegantiam eſſe debere. Rerum etiam doctrinam, ſine ſapientia religionis, minimùm prodeſſe; & diſcendi rationem abſque optimorum ſcriptorum aſſidua lectione atq; artificioſa imitatione non comparari talem, qualem deſideramus. Itaque ſæpenumero dixi (ſi meminiſti) ad religionem pueros excitandos eſſe, & proponendum illis in ſcholis Ciceronem: quorum altera mentem, alter linguam optimè poſſit informare. Sed habenda ratio eſt, in educatione linguæ, non ſolùm ætatum, ſed etiam virium & ingeniorum. Ab Epiſtolis principium rectè ſumi poteſt, ſi deligantur quæ argumento faciles ſunt, & ſunt rerum non ignotarum, atque

D9011 Unrecorded ed. D9073 6/4/2

hujuſmodi verborum, quæ in noſtra manſerunt conſuetudine. Hanc rationem ego in hiſce quatuor libris conficiendis ſecutus ſum: neque artificioſiſsimè, neque ſapientiſſimè ſcriptas Epiſtolas delegi, ſed quæ à pueris intelligi poſſent, & haberent noſtræ conſuetudinis verba, & ſermonis quotidiani ſententias, earúmque formas, nobis quidem non uſitatas, ſed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quò videas me in eadem adhuc eſſe ſententia, in qua fui olim. Amabò te optatiſſime frater, perge porrò in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de ſtudiis tuis; abſum procul: metuo valdè, cùm cogito poſſe fieri, ut non meis optatis, & patris exſpectationi ſatisfacias. Exſpecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te poſſimus deinceps ſperare. Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii.

Anno 1539.

M. T. CICERO

Terentiæ *ſalutem plurimam dicit.*

Fam. lib. 14. Epiſt. 22.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros exſpectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit, faciemúſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale Calend. Septembr.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epiſt 21.

SI vales, bene eſt; ego valeo. Da operam ut convaleſcas; quod opus erit, ut res tempúſque poſtulat, provideas atque adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quàm ſæpiſſime literas mittas. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14 Epiſt. 8.

SI vales, bene eſt; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentiſſimè. Nam mihi & ſcriptum & nunciatum eſt, te in febrim ſubitò incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſa-

ris literis certiorem, feciſti mihi gratum. Item poſthac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit novi, facies ut ſciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4 Non. Jan.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epiſt.24.

SI vales, bene eſt; valeo. Nos neque de Cæſaris adventu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certum habemus. Si quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Tertio Idus Sextiles.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.24. Epiſt.23.

SI vales, bene eſt; valeo. Redditæ mihi jam tandem ſunt à Cæſare literæ ſatis liberales; & ipſe opinione celeriùs venturus eſſe dicitur. Cui utrùm obviàm procedam, an hìc eum exſpectem, conſtituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sext.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epiſt.17.

SI quid haberem quod ad te ſcriberem, facerem id, & pluribus verbis, & ſæpius. Nunc quæ ſunt negotia vides. Ego autem quomodo ſim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoſcere. Tu fac, ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib.14.Epiſt.15.

SI vales, bene eſt; valeo. Conſtitueramus, ut a te antea ſcripſeram, obviàm Ciceronem Cæſari mittere: ſed mutavimus conſilium, quia de illius adventu

adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tullium adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12. Calend. Quintiles.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib. 14. Epist. 10.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ: de qua nihil est quòd ad te plura scribam; tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ità esse faciendum: etiam antè feciſſem; sed me multa impedierunt, quæ nè nunc quidem expeditæ sunt. Sed à Pomponio exspecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib. 14. Epist. 12.

QUod nos in Italiam salvos veniſſe gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possumus. Quare quantum potes, adjuva. Quid autem possis mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: Et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Nonas Novemb. Brundusii.

M.T.C. Terentiæ S.P.D. Fam.lib. 14. Epist. 12.

SI vales, bene est, valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Junii, cujus summâ virtute &

singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostrâ factum esse negligentiâ, ut longè alia in fortuna esset, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere & cum eo Cneum Salustium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 2.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur: Qu. autem pater, & filius Buthroti soliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, & confirma, & cùm commodè & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tuî veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus exspectatúsque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noster. Vale. 15. Cal. Novemb. Corcyræ.

M. T. C. Tironi S. P. D. Fam. 16. 4.

NOn queo ad te, nec lubet scribere quo animo sim affectus; tantùm scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alysiam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia 120. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero

Cicero filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 25.

ETsi justâ & idoneâ usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id nè sæpius facias rogo. Nam etsi de Repub. rumoribus & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cùm imprimis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

M. T. C Serv. Sulpicio S. P. D. Fam. lib. 13. 25.

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, mèque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Per gratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Trebatio S. P. D. Fam. 7. 18.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non velit concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ità te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

M. T. C.

M.T.C.Q.Val.Q.fil.S.D. Fam.13. Epist.6.

P. *Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cujus causâ quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimum, quàm sæpissime, gratias agat. Vale.*

M.T.C.S.P.D.C.Memmio Fam.lib.13. Epist.3.

A*Vlum Fusium unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimúmque nostrî, eruditum hominem, & summâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summâ observantiâ tibi in perpetuum devinxeris, Vale.*

M.T.C.S.P.D.Cornificio. Fam.lib.12. Epist.27.

S*Extus Aufidius, & observantiâ, quâ me colit, accedit ad proximos; & splendore, equiti Romano nemini cedit. Est autem ità temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ità commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.*

Cicero

Cicero Basilio S. P. D Fam. 6. 15:.

TIbi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T C. S. P. D. Fam. 11. 4.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere; sed profectò est ità, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmósque eos ad tuendas nostras res efficere; quod mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi; multa vastavi. Non sine causa ad Senatum literas misi. Adjuva nos tuâ sententiâ: quòd cùm facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

M. T. C. Serv. Sulpicio S. P. D. Fam 13. 21.

ASclapone Patrensi medico utor valdè familiariter; ejúsque tum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsâ scientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiáque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me scripsisse de se, meámque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C.

M.T.C Appio S.P.D. Fam. 10 29.

De meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satisfeciſſe certò scio; nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentiâ, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim: quòd quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque sis, néque tibi nullâ re defuturum esse confidas. Prid. Non. Quintiles. Vale.

M.T.C. Mario S.P.D. Fam. 7. 4.

Ad viii. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel noſtro potiùs in Pomianum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hic sumus. Vides enim quanto pòst unà futuri sumus. Quare si quid constitutum cum podagra habes, fac in aliam diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo exspecta. Vale.

Cicero Planc. Imp. Cons. desp. S.P.D. Fam. 10. 14.

O Gratam famam biduo ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exspectabam jam tuas literas, idque cum multis; Sperabámque etiam

etiam Lepidum temporibus admonitum tibi & Reipublicæ satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut nequa scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & rempublicam divino beneficio asseceris, & ipse æternam gloriam consequêre. Tertio idus Maii. Vale.

M. Cic Papirio Pæto S.P.D. Fam 9.22.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cùm certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi Marcus Ceparius, cùm mihi in sylva gallinaria obviàm venisset, quæsissémque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares; tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arbriticum habere. Exspecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

M. Cicero S.D. Cn. Plancio. Fam 4.15.

ACcepi per breves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quàm me amares, facile perspexi: sed hoc sciebam: illud si scîssem, ad id meas literas accommodâssem. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi; nè quo periculo te proprio existimares

existima res esse in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

Cicero Dolabellæ S. D. Fam. 9. 12.

GRatulor Baiis nostris, siquidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: nisi fortè te amant, & tibi assentantur: & tam diu dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ità est, minimè miror cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum; quod non putâram. Itaque eam tibi misi; quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam: sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo; cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

M. T. C. Imp M. Cœlio Ædilii Curuli S. P. D. Fam. 2. 14.

MArco Fabio, viro optimo & homine doctissimo familiarissimè utor: mirificéque eum diligo, cùm propter summum ejus ingenium, summámque doctrinam, tum propter singularem modestiam: ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat

oportet,

oportet, qui vestrâ operâ uti velit : sed in hoc homine nullam accipio accusationem. Omnia relinques, si me amabis, cùm tuâ operâ Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto, & desidero : imprimísque quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferrebatur. Vale.

Cicero Trebatio S.P.D. Fam.7.22.

ILluseras herì inter scyphos, quòd dixeram controversiam esse, possétne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus, seróque redieram ; tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi, ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ & Testæ assentior. Vale.

M.T.C.D. Bruto Imper. S.P.D. Fam.11.15.

ETsi mihi tuæ Literæ jucundissimæ sunt ; tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret ; quod fecit ille diligenter : mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum collega, concordiáque vestra, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod supereſt, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

M. Cicero

M. Cicero T. Furiano Prætori S. D. Fam. 6. 9.

CUm A. Cæcinna tanta mihi familiaritas consuetudóque semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm usi sumus; & hunc à puero, quòd & spem mihi magnam afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officiis amicitiæ, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura scribere. Quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas, quibuscunque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, ut cùm cognôrim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de Reipublicæ calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tuâ sponte erga Cæcinnam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi quòd Sinuessanum diversoriolum contempsisti: quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα πρὸς πάντων. Sic igitur facies, méque amabis, & scripto aliquo lacessis. Ego enim respondere facilius possum, quàm provocare: Quòd si, ut es, cessabis, lacessam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otiosus. Hæc, cùm essem in senatu, exaravi. Vale.

Id est, omnia de omnibus.

M. T.

M.T.C. Cornificio S.P.D. Fam. 12.21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam, legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. Imprimísque quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies; cæterísque rebus omnibus ejus dignitati, reique (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio. S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, verè ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine autore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in summam solicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nul-

lam non libet dicere : sed quæcunque est, ea despondetur anno consulatûs tui. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S P.D. Fam. 13. 30.

LUcius Manlius est Sufis : is fuit Catinensis : sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurióque Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est : nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum : & est hodie in bonis. Sed quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo imprimísque ipsum virum optimum, mihíque familiarissimum, iis studiis literarum doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis maximéque necessariis scias esse : itáque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

Tul. & Cic. P. & Q. Tyroni humaniss. & opt. S. P. D. Fam. 16. 5.

VIde quanta in te sit suavitas : duas horas Thyrei fuimus : Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus : facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem

rionem remittere; quem, cùm meliusculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, literas Marionem asserre posse, me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius: ei te totum trade: malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas; cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens, septimo Idus Novemb.

M.C. Pater & fil. Q. Pat. & fil. Tyroni S. P. 16. Epist 7.

TErtiam ad te hanc epistolam scripsi eâdem die, magis institui mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quòd haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me deligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tyro: quando non contigit ut simul navigares, nihil est quòd festines. Nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus Novemb. Actio vesperi.

M.T.C. Tyroni S.P.D. Fam. 16.12.

Ego verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: gravissimè ægrotâsti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedent continùo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hâc tamen epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam: bilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para ut operas reddas; nostra ad diem dictum sient; docui enim te, fides τὸ τριμον quod haberet. Fac planè ut valeas; nos adsumus. Vale. xiv. Calend. Januarii.

Proprietatem.

M.T.C. Curioni S.P.D. Fam. 2.4.

Epistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid essent, quod eos scire, aut nostrâ, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectio non expectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant, unum familiare & jocosum; alterum, severum

&

& grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocérne tecum per literas? Civem meherculè non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar eâ clausulâ, quâ soleo, téque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam exspectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tuâ sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. Vale.

M.T.C. Kruto S.P.D. Fam. 13. 14.

LUcio Titio Srabone, equite Romano imprimis honesto & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentiùs quàm si mea res esset (quo est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operámque des, quod tibi æquum & rectum videbitur,

ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósque perveniat. Id mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. S. D. T. Fabio. Fam. 5. 18.

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem gravius jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virúmque præbeas; & quâ conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissimâ pœnâ ab hac Republica discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterósque necessitudine & benevolentiâ tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod unâ sententiâ, eâque dubiâ, potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm levissimè

vissimè ferre. Meus animus erit in te, liberósque tuos semper, quem esse vis, & qui esse debet. Vale.

M. T. C. Trebiano S. D. S. Fam. lib. 6. Epist. 11.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & nihil mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tantò sum devinctius ejus beneficio, quod & antea in re, hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ità vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum omnino non desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; est tuæ sapientiæ, magnitudinísque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperâris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum: plus acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris, quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata est: eáque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercle apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maximæ probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epist. 14.

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei:

salutem enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valdè jam lautus es, qui gravêre literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, minùs multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin nostrî oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam, antequam planè ex animo tuo effluam. Sin æstivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem: sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sæpissimè cognoscere: quòd certè ità fieret, si tu maluisses benevolentiæ quàm litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valdè amamus, nósque à te amari tum oramus, tum etiam confidimus. Vale.

M. T. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 12. Epist. 8.

SCelus affinis tui Lepidi, summámque levitatem, & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaque nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spémque in D. Bruto & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto, non solùm ad præsens perfugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hîc de Dolabella audiebamus quæ vellemus: sed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti judicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil

est

est tantum, quod non populus Romanus à te perfici atque obtineri posse judicet. Vale.

M. T. C. M. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27.

QVod mihi, pro mea summa erga te benevolentia, magnæ curæ est, ut quàm amplissimâ dignitate sis, molestè tuli te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules Reipublicæ, & dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatûs restituturæ est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.

M. Cicero Cn. Planc. Imp. Conf. desp. S. D. Fam. 10. 2.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Republica dicere, ubi me & melius & propius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum de-

desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo me interesse necesse sit, unquam deero, nè cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In his autem rebus quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere velis & salutis & dignitatis meæ. Vale.

M T C. Papirio Peto S.D. Fam. 9, 19.

TAmen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venisse: neque hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs; sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Petus? At ille adjurans, nunquam libentiùs. Hoc si assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio, peto à te, nè pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me expediero ut in ista loca venire possim, non committam in te serò à me certiorem factum putes. Vale.

C. Trebonius M.T.C. S.P.D. Fam. lib. 12. 16.

SI vales, bene est. Athenis veni ad 11 Calend. Junii; atque ibi, quòd maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summáque modestiæ famâ. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm, pro nostro ve-

te-

terrimo verissimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earum artium quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in sermone injecisset, si vellem Asiam visere; non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut potissimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præstituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, nè putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longiùs discendo, exercendóque se, procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has Literas dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosâ libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à

te

te dictum concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. *In quibus verſiculis, ſi tibi quibuſdam verbis* εὐδυῤῥημονέστερον *videbor; turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ, quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & cives. Deinde, quî magìs hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? etiamſi odio pari fuerit in eos, quos læſit; tamen certè non magìs dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meâ ſque tibi commendatos habe. vii. Calend. Jun. Athenis.*

Id eſt, in loquendo liberior.

Cicero Curio S. P. D. Fam. lib. 7. Epiſt. 31.

Facilè perſpexi ex tuis literis (quod ſemper ſtudui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus eſſet. Quod quando uterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas, facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multùm opus fuiſſe, propter res tuas ità contractas, ut, quemadmodum ſcribis, nec caput nec pedes; equidem vellem utî pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruiſſe jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere,

niſi

nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergò is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur quæso, nè tantum semen urbanitatis unà cum Republica intereat. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 32.

IN Alesina civitate tam latâ quàm nobili, conjunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: sed vereor, nè, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quâdam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentiâ. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidésque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 23.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissimè: ità prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius: nam & humanitate ejus, & probitate, in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utor, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demonstratus; quos tibi, negotiáque omnia Nasonis non secùs commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero

lexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 24.

AVitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybætano, valdéque ab eo observor, cognoviique dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domúmque ejus; magnóque opere abs te peto, cures ut is intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento & ornamento fuisse. Vale.

M. T. C. Arilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 35.

CAjus Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valdè etiam familiaris; quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quòd homine nullo plús est usus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te scire arbitror) familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeásque in numero tuorum: perficiásque ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Cicero Planco Imp. Cons. des. S. P. D. Fam. lib. 10. Epist. 13.æ

UT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod po si-

positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ità enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est; quam senatus frequens secutus est summo studio, magnóque consensu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quàm insignibus gloriæ, delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem nec Achillem, sed Ulyssem appellavit πτολιπορθον. Id est, urbium expugnatorem.

M. T. C. C. Cassio. S. P. D. Fam. lib. 12. Epist. 6.

QUi status rerum fuerit tum, cùm has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optima de Republica sentiente: Nam quid dicam cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cùm hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: Qui si conservatus erit, vicimus: sin oppressus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantúmque apparatum,

ratum, quanto opus est ad universam Rempub. recuperandam. Vale.

M. T. C. Cornificio collegæ S. Fam. lib. 12. Epist. 17.

GRata mihi vehementer est memoria nostrî tua, quam significâsti literis: quam ut conserves (non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ità rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Romæ summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes. Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi; in quo sæpe suspicatus sum te à judicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, si minùs gratiæ causâ, suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant. Puto enim, etiamsi rem minùs probábis, tamen in ista solitudine, quicquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatémque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere; tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe ampliss imæ dignitatis ità judicare,

care, ut neminem tibi anteponam, comparem pares. Vale.

M.T.C.Q.Thermo. Fam.13.54.

CUm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus meâ commendatione fecisti; tum imprimis quòd M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentius his commodes; operámque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea nè fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosiùs, quòd in longa apparitione singularem & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiámque cognovi. Vale.

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M.T.C.P.Attico S. ad Attic. lib.3.Ep.27.

EX tuis literis, & ex re ipsâ nos funditus periisse video. Te oro, ut, quibus in rebus mei tuî indigebunt, nostris miseriis nè desis. Ego te, ut scribis, citò videbo. Plura non scribo. Cura ut valeas.

TRiginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimùm exspectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias quamcunque in partem, quàm planissimè ad me scribas, & meo nomine (ut scribis) literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. vi. Calend. Novemb.

M.T.C.T P. Attico S. ad Attic. lib. 3. ex Epist. 22.

EGo quòd per Thessaliam, si irem in Epeirum, perdiu nihil etam auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem: indè cùm ad te me convertam, factam ut scias; tuque ad me velim omnia quàm diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut nè spem quidem exspecto. Vale. vi. Cal Decemb. Dyrrhachii.

M.T.C.P. Attico S. ad Attic. 3. 1.

CVm antea maximè nostrâ interesse arbitrabar, te esse nobiscum; tum verò, ut legi rogationem intellexi ad iter quod constitui, nil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare: ut cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epeirum iter esset faciendum, tu, tuorumque præsidio utaremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam ut me statim consequare: facilius potes, quoniam

quoniam de provincia Macedoniæ perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 2.

ITineris nostri causa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo jure diutiùs esse possem, quàm in fundo Sicoæ præsertim nondum rogatione correctâ; & simul intelligebam, ex eo loco (si te haberem) posse me Brundusium referre: sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ità sum animo perculso & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

UTinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coëgisti: adhuc quidem valdè me pœnitet. Sed te oro ut ad me Vibonem statim venias, quò ego multis de causis converti iter meum: sed eò si veneris, de toto itinere & fuga mea consilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

TErentia tibi & sæpe, & maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te

quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assecutus, coràm agemus quæ erunt agenda: tantùm te aro, ut, quoniam meipsum semper amâsti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura ut valeas. viii Idus Aprilis Thurii.

M.T.C.P.Attico.ad At. 3.6.

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundusii visurus essem, idque ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur, quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miserèque sustento. Vale. Dat. 14. Cal Maii. Tarenti.

M T.C.P.Attico S.ad Atticum. lib.3.Epist 5.

POst tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâsti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M.T.C. Attico S. D. ad Atticum. 3 16.

TOtum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sext. datarum, non aliud

aliud aliquid. Si spes erit, Epeirum : sin minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hôc spem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ sunt. Tum id quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati : idque te rogo planè, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ità scribas. Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmâsse, causam nostram Pompeium certè susceptorum; & simulac à Cæsare ei literæ quas exspectaret, remissæ essent, autorem etiam daturum. utrum id nihil fuit; an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem secundùm comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater bono animo est, qui me tam valdè amat, omnia mittit spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ sunt variæ, neque enim me desperare vis, nec temere sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 3. 11.

MEæ tuæ literæ, & quidam boni numii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quòd tibi ità placuerat,

adhuc Thessalonicæ tenebant. Si accepero literas quas exspecto, si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ adjuva. Consolari jam desine; objurgare verò non li. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ ærumnâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

MIseriæ nostræ patiùs velim quàm inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultrà quadringenta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versus contuli ante diem rogationis, nè & Sicca, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valdè pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. Vale.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

ASiam Quinto suavissimo fratri obtigisse audisti; non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc rumor, quàm

quàm ullius nostrûm literæ nuntârint. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & fuimus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipublicæ causâ suscepimus, παντοίως ἀρετῆς μιμνήσκου, curâque & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Num ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valdè aveo scire quid agas. Idibus Mart. Vale.

Id est, Græcorum studiosi.

Id est, omnimodæ virtutis memores.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2, 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim κατάλυσις cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repentè ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad nonas Maias te in Formiano exspectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro horâ quartâ, dederam aliam paulò antè à Tribus tabernis. Vale.

Id est, subabsurdum.

Id est, apparere.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 12.

NArro tibi; planè relegatus mihi videor, postea-quam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ, sed etiam quid in Republica; neque solùm quid fieret,

verùm etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum exspecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie Nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur, Cura ut valeas.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 13.

QUod ad te scripseram me in Epeiro futurum, postea quam extenuari spem nostram & evanescere vidi, mutavi consilium: nec me Thessalonicâ commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me eò scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundùm comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re quoniam comitia habita sunt, tuque nil ad me scribis; perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse: méque temporis non longinqui spe ductum esse moleste feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si expectâro, non erit, quòd putes me causæ meæ ac voluntati meorum defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc

meum

meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cùm ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore exdolore affici: mihi verò mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset, cùm ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum; qui ut me paulùm inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò ratiùs ad me literæ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putâris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 3. 14.

EX tuis literis plenus sum exspectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor qui sperem, facio tuo jussu; & scio te me iis epistolis potiùs, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse; ea siqui casus ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, &

quo-

quotidianam exspectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonicâ: sed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco minimè appositio ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non ivi, quòd subiti mihi adversi nuntii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quàm proximè Italiam esse: hinc si quid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimùm: sed scis. Vale. 12. Cal. Sext. Thessalonicæ.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 4. 12.

VEstorius noster me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum esse, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuisses; si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos scribas, ut mihi libri pateant, non secus ac si ipse adesses, cùm cæteri, tum Varronis; est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo; quos, ut spero, tibi valdè probabo. Velim, si quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de Republica (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me. Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. Nunquam enim mihi epistola aut intempestiva aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totòque itinere ex sententia confectis, nos quamprimùm revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.

M.T.C.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 5.6.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quid scriberem. Qui de Republica rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum alterâ edictum Publii Licinii habebam (erant autem Nonis Maiis datæ) alterâ rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, nè quid fuerit παραδιόρθωτον in iis quas non accepi, quibus rescribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie; nostrâ continentiâ & diligentiâ faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias. Id est magis serium.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 5.6.

TARENTUM veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum statueram exspectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere; eòque magis, quòd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me petierit ut secum, & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica ser-

mones

mones accipiam: instruar enim consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæne sis, an jam profectus: quoad tamen ignorabo, scribam aliquid potius, quàm committam, ut tibi, cum possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo cùm aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè exspecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C T. P. Attico S. ad Attic. 7. 4.

Dionysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, nè libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Idus Decemb. fuimus unà horas duas fortassè; magnâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, nè antè in senatum accederem, quàm rem confecissem, nè dicendis sententiis alio quem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Republica autem ità mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil

ad

ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâsse; venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cùm ille ad 8 Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi τεκμηριῶδες videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere; sed, ut nunc est, ad 3. Non. Jan. ad urbem cogito.

Id est signum indubitatum.

M.T.C.P. Attico S ad Attic. 7.6.

PLanè deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt, nec ipse habeo à te quod exspectem. Tantum igitur nostrum illud solenne servemus, ut nè quem istùc euntem sine literis dimittamus. De Republica valdè timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potiùs quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio opinione valentior; cur autem nunc primùm ei resistamus (οὐ γὰρ ἂν τοῦδε μεῖζον ἔποιτο κακὸν) quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sen-

Id est, non enim hoc majus sequeretur malum

sensurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neque id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. ad Attic. 7. 9.

SUbitò consilium cepi, ut antequam lucesceret exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio; ità sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium exspectio? Cneus noster quid consilii ceperit, cupiátve, nescio; adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus una: sin cedet, consilii res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stultè omnia & ineautè agi judico. Tu quæso crebrò ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. 7. 17.

NIhil habeo quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quam eram elucubraturus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quod & concordiæ voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Februar. Manè accepi literas tuas; Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus invidens L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur: nec quid

quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laborò; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar scribens, quò faciliùs de Pompei rebus cognoscerem. Vale.

M.T.C.T P.Atlico ad Attic. lib.7.19.

BReviloquentem jam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nuntiant, & jamjámque adesse non ut manum conserat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν. Nec te id consulo: sin extra, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem, incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Et si teipsum istic jam calere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hic hodie novi cognôro, scies, jam enim aderunt Consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas exspectabo. Ad has autem, cùm poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

Id est vel commori.

M.T.C.

M.T.C.T.P.Attico ad Attic. lib.7.20.

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil; eumque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri! Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu eadem non sine causa times; non quò minùs quicquam expediat Cæsari ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. Rectè sit: censeo cedendum de opibus his: egeo consilii: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari persequar eum, qui, ubi sit, nescio? Et si terrâ quidem, quì possum? mari, quò? tradam igitur illi me? fac posse tuto; multi enim hortantur: sed etiam honestè? Nullo modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest: sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas; & ipse quid sis acturus. Vale.

M.T.C.P.Attico S.ad Attic.7.22.

PHilotimi literæ me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant admodum delectârunt. Ecce postridie Cassii literæ Capua à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullum cum paucis militibus de Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum vim. Idem

scripsit

scripsit Consules Capuâ discessisse. Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

M.T.C.T.P.Attico S. ad Attic. 7. 23.

CVm dedissem ad te literas tristes, & metuo ne veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à nobis: attulit etiam à te literas bilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quàm quòd scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáque quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum scisse, (neque enim erat difficile) hoc nescisse? erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed jam jámque omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

M.T.C.T.P.Attico S ad Attic.8.7.

UNum etiam restat amico nostro ad omne decus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo: quem sequar, non habeo. Quod enim tu meum consilium landas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere; ego verò

malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit, quàm scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit; si malui, contigit, victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui nè viderem, nec mehercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta (nemo enim solvit) sive ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cætera appositа tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Procon. M. T. C. Imp. S ad Attic. 8. 14.

TVas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari perpetuóque studio in Rempub. ut te ad nos conferas, ut communi consilio Reipub. afflictæ opem atque auxilium feramus. Censeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brundusium venias. Cura ut valeas.

Cn. Pomp. Procons. L. Domitio S. ad Attic. 8. 18.

MIror te ad me nihil scribere, & potiùs ab aliis quàm à te de Republica certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adversariis esse non possumus: contractis nostris copiis, spera nos & Reipublicæ & communi saluti prodesse. Quamobrem cùm constituisses, ut Vibullium mihi scripserat, ad 5. Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire,

nire, miror quid causæ fuerit, quare consilium mutâris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse quòd audieris Cæsarem Firmo progressum in castrum Truentinum venisse. Quantò enim magis appropinquare adversarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs, quàm Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere in unum locum coactæ, nos à nobis distrahunt: sed, si erunt qui te impediant, ut illas suas servent; æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pom. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Epist. 20.

Literæ mihi à te redditæ sunt ad 14. Calend. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium Castra posuisse. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus; quò magis etiam tuis literis sum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem.

Neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimùm venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. lib. 8. Epist. 21.

LIppitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis exspectatio nostra erat in nuntiis Brundusinis: si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis; sin ille antè transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne in quem hominem inciderit Respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est: illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quem autem impendere putâram, scripseram ad te, & jam tuas literas exspectabam. Vale.

C. Cæsar

C. Cæsar M. T. C S. ad Attic. Epist. 5.

CUm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire mè commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimis à te peto quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut ibi te videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ brevitatique literarum ignoscas. Reliqua ex Furnio cognoscas. Vale.

C. Cæsar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum, 9. 8.

GAudeo mehercule vos significare literis quàm valdè probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utor libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem

veniunt, & multa reperire possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificio effectum est, ut Respublica in hunc statum perveniret. Valete.

M. T. C. Cæsari S. ad Attic. 9. Epist. 13.

UT legi tuas literas quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio & dignitate meâ, minùs sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer, & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam: quod si ità est, & si qua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac Reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magis idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem; qui & illi semper, & senatui, quamprimùm potui, pacis autor fui: nec, sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavique te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum

cessum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adjuvandum; sic me nunc Pompei dignitas vehementer movet: aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficii memoria possim. Quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad rempublicam pertinet, me & pacis utriusque vestrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum conservari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei salui, qui mihi fuerat, fuisses; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratissimo animo, de tua liberalitate beneficióque misit, eandem me salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intelligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. lib. 9. 16.

CÆsar nobis literas perbreves misit, quarum exemplum subscripsi: brevitate epistolæ scire poteris eum valdè esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio Cornelióque

lióque S. Ad vii. Id. Mar. Brundusium veni: ad murum castrum posui, Pompeius est Brundusii: misit ad me Cneum Magium de pace: quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cùm in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero!) torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, nequa res compositionem eorum impediat? Namque quod absens facere non possum, opto: quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc exspectatione crucior. Vale.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. 10. 2.

ECo, cùm accepissem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, essemque Minturnis postridie mansurus, & indè protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus; agerentúrque nihilominus, quæ sine nobis agi possunt. MNEMONEUTICA jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quò & quá; sed hæc nostra erit cura & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. Res sunt inexplicabiles: fortunæ sunt committenda omnia: sine spe conamur ulla; melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Fullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui tamen meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

Cæsar

Cæsar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicâram: tamen permotus hominum famâ, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum, nè quò progredireris, inclinatâ jam re; quâ integrâ etiam progrediendum tibi non existimâsses. Namque & Amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè consulueris, si non fortunæ obsequutus videbere. Omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur: nec causam secutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum consiliis abesse judicâsti) sed meum aliquod factum condemnâsse; quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod nè facias, pro jure nostræ amicitiæ à te peto. Postremò, quid viro bono & quieto, & bono civi magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis? quod nonnulli cùm probarem, periculi causâ sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. XV. Cal. Maii ex itinere. Vale.

M. T. C. P. Attico S. ad Attic. 11. Epist. 18.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris; contràque opinio, valdè esse impeditum. Itaque nec mitto (ut constitueram) Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias; quod vis enim supplicium levius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum,

&

& ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hic esse me minimè convenit : quorum fortasse utrumque erit, alterum certè. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset ; sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam exspecto nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Calend. Quint.

M.T.C.T.P.Attico S. ad Attic. 11.19.

CUm tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quod scriberem non habebam. Tu ad nos & variùs scribis quàm solebas, & brevius. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire posse. Veruntamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum quod mihi sit optandum si quid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, coges me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. An-

M. Antonius Conſ. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

OCcupationibus eſt factum meis, & ſubitâ tuâ profectione, nè tecum coràm de hac re agerem: quam ob cauſam vereor, nè abſentia mea levior ſit apud te. Quod ſi bonitas tua reſponderit judicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, ut Sextum Clodium reſtitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio ejus, ſi tu conceſsiſſes: quò magìs laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat: quòd ſi duriorem te ejus miſeræ & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adverſùs te: quanquam videor debere tueri commentarium Cæſaris. Sed mehercule ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima ſpe puerum repoſitum exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obſecro te, pro Republica videri geſſiſſe ſimultatem cum patre ejus: non contempſeris hanc familiam. Honeſtiùs enim & libentiùs deponimus inimicitias Reipublicæ nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abeſſe certum habeo: tamen arbitror malle te quietam ſenectutem, & honorificam potiùs agere, quàm ſolicitam.

Poſtremò,

Postremò, meo jure te hoc beneficium rogo : nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum : ut intelligas, quanti apud me autoritas tua sit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M.T.C. Planc. Pret. Des. ad Attic. 16.16.

IGnosce mihi, quod cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mebercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ : sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id quod probavit Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtineri potuisse: præsertim cùm tota potestas ejus rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreverunt secundùm Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobes, sed studiosè libentérque comprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. Etsi jam sperabam, cum has literas accepisses, fore, ut ea quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe exspectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibique pro tuo summo beneficio gratias agamus : quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm ille, obligatum fore. Vale.

M.T.C.

M.T.C. Capitoni S. ad Atticum, lib. 16. 17.

NOn dubito quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; scio quàm sis amicis jucundus: nemo nos in hac causa plùs juvare potest, quàm tu: & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de consilii sententia decreverunt, cùm & lege & senatusconsulto cognoscerem: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & Reipublicæ causâ decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

Finis Libri secundi.

LIBER TERTIUS.

Servius Sulpitius M.T.C.S. Fam. Lib. 4. Epist. 5.

POsteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sanè quàm pro eo ac debui, graviter molestèque tuli; communemque eam calamitatem existimavi: qui si istìc affuissem, neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarâssem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt: ut magìs ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs quam liberi, chara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honores

nores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles? quoties in eam cogitationem necesse est ut tu venerís, ut nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quid animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjunctia ætatem ageret? licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim in Republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate suâ uterentur? Quid horum fuit, quod non prius, quàm datum est, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræeus, sinistrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt; nunc

pro-

prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jacent? Visne tu te (Servi!) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis pòst annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca: atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt: illam quamdiu ei opus fuerat, vixisse; unà cum Republica fuisse; te patrem suum, Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Respublica occiderit, vitâ excessisse. Quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipse se curare non possunt: sed potiùs, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque aliud

Hæc usque excusum est à *Guil. Du-Gard.*

apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te exspectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit pietasq; in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, operâ & consilio tuo uti possit. Deniq; quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam Reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse, neque id majus quàm debeat, tibi onus videri, nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus, quæ hîc geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam.

M. Cicero S. D. Serv. Sulp. 4. Epist. 5.

EGò verò (Servi) vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æquè dolendo, facile ex eo intelligo, quòd literis tuis le-

etis aliquantulùm acquievi. Nam & ea scripsisti quæ levare luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quã suũ talem erga me animum tibi gratũ putaret fore: cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas pene ægritudinis, sed etiam autoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ità ferre casum meum, ut tu tali sapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdũ, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus qui filium consularem clarum virũ, & magnis rebus gestis, amisit; & L. Paulus, qui duos septem diebus, & vester Gallus; & M. Cato, qui summo ingenio, summâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex Repub. consequebantur: mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aspicere curiam non poteram: existimabam id quod erat, omnes me & industriæ meæ fru-

ctus

ctus, & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse me, cogeremq; illa ferre tolerantiùs; habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curæ, dolores q; deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Republica mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaq; & domo absum, & foro; quòd nec eum dolorem, quem è Republica capio, domus jam consolari potest, nec domesticum Respub. Quò magis te expecto, teq; videre quamprimùm cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonumq; nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quamprimùm videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos quâ ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum; & prudentis & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ità sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

M. T. C. S. D. L. Lucceio Q. Fil. Fan. lib. 5. Epist. 12.

COram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidem pene subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis: quod ipse mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; meq; ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solùm commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel autoritate testimonii tui, vel inditio benevolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerêre susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli, & civilis historiam jam pene à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncténe malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separa-

separaverunt) tu quoque ità civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungere. Equidem ad nostram laudem non multùm video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unâque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora atq; ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primùm ibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes, me postulem. Quid, si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & gnaviter oportet esse impudentem. Itaq; te plane etiam atq; etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam quàm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiámque illam, de quâ suavissimè quodam in proœmio scripsisti à quate affici non magis potuisse demonstras quàm Herculem Xenophontiũ illum a voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amoríque nostro plusculum etiam, quàm concedit veritas largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copiâ tua. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici: In quo, & illâ poteris uti civi-

cium commutationum scientiâ, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda erunt; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & si liberius, ut consueviſti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem, in scribendo suppeditabunt; plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucunda. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem cæteris verò, nullâ perfunctis propriâ molestiâ, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas, non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet ſpiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fugâ, redituque retinetur! Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sepè excellentis ancipites variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, moleſtiam,

am, spem, timorem: si vero exitu notabili concludantur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quid mihi accideret optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum? Habet enim varios actus multásque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor nè affectatiunculâ quâdã aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonstrem, me, à te potissimùm ornari celebrariq; velle. Neq; enim tu is es, qui, quis sis nescias; & qui non eos magìs, qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent, assentatores arbitrare. Neque autem ego sum ità demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causâ, ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota facieb ant, quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minùs enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuásque supe-

superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in cæterorum: quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum sicut Timoleonti à Timeo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam autoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Repub. maximis gravissimisque cãusis cogniti atque imprimis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cùm in Sigeum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit: sed etiam grave testimoniũ impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui, non tantum laudare se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est si qua te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me; multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam ut minor sit fides, minor autoritas; multi deniq; reprehendunt, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum; qui cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronunciaverunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præ-

cónem

conem adhibeant, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus; &, si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus, ac ne fortè mirere, cur, cum mihi sæpè ostenderis te accuratissimè nostrorum temporũ consilia atq; eventus literis mandaturũ à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis: quod alacres animi sumus, ut & cæteri, viventibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriolâ nostrâ perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud coram tecum loquar. Tu interea non cessabis; & ea quæ habes instituta perpolies, nosq; diliges. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

MAximis & miserrimis rebus perturbatus, cùm coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius Italiâ cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: & quò facilius consilium dare possis quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeii summa erga salutem meam familiaritasque quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel

fortuna

fortuna conjungenda est, videatur. Accedit illud, si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, & ut esset, à me est (tute scis) propter suspitionem hujus impudentis tempestatis multò antè provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; & si maximè exploratum sit eum nobis amicum fore, sit ne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cùm summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo praditus, non futurus sit sui juris, subeundúmq; periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. superaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter; addo etiam nihil nisi contra consilium, autoritatemque meam. Omitto illa vetera quod istum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis autor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quam retinendi studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quâdam sua Marcoque, Marcello Consuli finienti provincias

Gallias

Gallias Calend. Martii reſtitit. Sed ut hæc omittam, quid fadius, quid perturbatius hôc ab urbe deſceſſu, ſive potiùs turpiſſimâ fugâ? quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? Malæ conditiones erant: fateor, ſed nunquid hoc pejus? At recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? Non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata adverſario tradita? Denique, nulla cauſa, nulla vires, nulla ſedes, quò concurrant, qui Respub. defenſam velint: Apulia delecta eſt inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotiſſima, fuga & maritima opportunitas viſa quæri deſperatione. Invitè cepi Capuam: non quò minus illud defugerem, ſed ſine cauſa, in qua nullus eſſet ordinum nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes, ut ſolet, & ut ipſe ſenſiſſem, multitudo, & infimus quiſque propenſus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, & ſine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam! Cum ſi nunc ſequar, quonam? cum illo non: ad quem cum eſſe profecturus cognovi, in his locis eſſe Cæſarem, ut tutò Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis, incerto curſu, hyeme maximâ navigandum eſt. Age jam, cum fratre, an ſine? cum filio, an quo modo? In utraque enim re

ſum-

summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes fortunásque nostras? Acrior, quàm in cæterorum quod putabit fortasse in nobis volandis aliquid se habere populares. Agè jam, has compedes fasces (inquam) hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis, in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinna dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ita dicere solebat, se id fore videre, quod factum est; sed hoc malle quàm armatũ ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse melius. Sed est certa quædam illa Mutii ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi: & cùm sit necesse, servire tempori; & non amittere tempus, cùm sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidẽ fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit defecerit triumphum: Non acciperéne periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? Orem (inquis) difficilem, & inexplicabilem? Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest? At nè me existimaris ad manendum esse propensiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim; potest fieri, quod sit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior.

Quam-

Quamobrem, ut maxima de re aequo animo deliberanti, ita mihi des consilium vel m. Navis & in Caieta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me haec ipsa nocte in Caleno eccae literae, Caesarem ad Corfinium. Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus praemiserat: legionem à Fausto conscriptam in Siciliam sibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erat deserere, implorantem ejus auxilium. Est quaedam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenaeo cum Trebonio pugnasse pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse eum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem cùm esset incertum iter Caesaris quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi & literas: ipse, ne quo incideram, reverti Formias. Haec te scire volui, scripsique sedatiore animo quam proximè scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellae Cons. S. ad Attic. 14. 15.

ETsi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, satisque ex ea magnam laetitiam voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, eumu-

lar

lari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Nemnè conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimũ te civem, & singularem Cons. præbeas. Quibus ego quanquam verissime possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valde nego; sum enim avidior, etiam quàm satis est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, post te Consulem, solum possum vere Consulem

lem dicere. Dein multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum unquam, nihil Reipub. salutarius; atque haec una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem aliena gloriae sinas cernere, méque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (haec enim jactatus sum) libentius omnes meas, si modo sint aliquae meae, laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam, cùm te semper tantum dilexerim: quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse agendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare, quid est quòd ego te hortor ut dignitati & gloriae servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipsum: te imitere oportet: tecum ipse certes: nec hoc quidem tibi jam tantis rebus gestis non tui simi-

similem esse. Quod cùm ità sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quâdam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberâsti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positâ esse Remp. tibíque non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nósque conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brutum, Epist. 3.

NOstræ res meliori loco videbantur: scripta enim ad te certò scio, quæ gesta sunt, Quales tibi sæpe scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè cum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus.

mus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maxime per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad se eum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12 Calend. Maias te huc venire, quàm se adterire mallebat: quo quidem die magnorum laborum meorum, multarumq; vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veraq; gloria. Nam tantâ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea cùm usque in Capitolium deductus, maximo clamore atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neque enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatióque me commovet; propterea quòd, populârem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisque facias diligentissimè certiorem: Illúdque consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicii est: ego sic sentio, trium

fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè vicisset. Nam Pansa fugerat vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati qui M. Antonii sectã secuti sunt. Itaq; id Senatusconsultum plerique interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive deditios, pertinere. Equidem nihil diffèrui diutiùs, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ità statueram, à te cognoscere causam ejus Senatũ oportere. 10 Calend. Maias.

M. Brutus M. T. C. S. D. ad Br. Epist. 4.

Quantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quod scribis, trium Antoniorum unam atq; eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc; Senatûs aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles. Imò justissimè: quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quod

quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neq; dissolutè quidquam remisi, habuique in mea potestate quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magisq; quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quam infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihiq; meritò, & meo nomine, & Reip. charissime) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisque aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, nè frustrà oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusq; mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neq; opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantam autoritatem Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, ut

cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unam hoc grato animo liberaliq; profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaq; timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm indè si consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu putat se imperia qualibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Aliena igitur, inquies, culpa me reum facies? prorsus alienæ, si provideri potuit nè existeret: quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audivimus. Tum verò incipiã proponere mihi Remp. justam, & jam suis nitentem viribus, si istuc vidéro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris.

T. & C. Tyroni S.P.D. Fam. 16.9.

NOs à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadam venimus ad octavum Id. Novemb. ad septimum, Actium: ubi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus. Inde ad quintum Idus Corcyram bellissimè navi-

gavi-

gavimus. Corcyræ fuimus usque ad decimum sextum Calend. Decemb. tempestatibus retenti. Ad 15 Calend. Decemb. à portu Corcyræorum, ad Cassiopen stadia 120 processimus. Ibi retenti ventis fuimus usque ad nonum Calend. Interea, qui cupide profecti sumus, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Inde austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illâ & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi perveninus; eodemq; vento postridie (id erat ad septimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brundusium venimus: eodemq; tempore simul nobiscum in oppidum misit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. servus Cnei Plancii Brundusii tandem aliquando mihi à te [illegible], datas Idibus Novemb. Quæ me molestiâ valde levârunt, utinam omnino liberâssent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio te omnia facturum, ut bis[illegible] quamprimùm sis: sed tamen ita velim, [illegible] properes. Symphoniam Lissonis velim emisses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi quam valetudini, reliqua cura. Curio missi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundusii tibi re-

liqui. Roma vereor nè ex Calend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, nè temere naviges. Solent nautæ festinare quæstûs sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnũ & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si minùs, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teq; nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atq; etiam, noster Tyro, vale. Medico Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, & salve.

Libri tertii finis.

LIBER QUARTUS.

M.T.C. Servio Sulpitio S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 17.

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primum in forum veni, instituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit: quâ, si opus fuisset, tam essem usus quam mea. Maximũ autẽ mihi vinculũ cum eo est, quasi sanctioris

ctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eúmque unum præter cæteros observat ac diligit. Quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facerè serius. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contuliſti, quàm maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quæ causa est cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum cõmendo, ut neq; majore studio quenquam neq; iustioribus de causis commendare possim. Faciamq; id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potiùs spondeo, in méque recipio, eos esse M. Curii mores, eámq; tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D.

Fam. 13. Epist. 53.

Quò magis quotidie ex literis nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut

mihi M; Anneium legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus operâ, consilio, scientiâ rei militaris, vel maximè intelligo, me & Remp. adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam profic sci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coram & per litteras diligentissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro suâ dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idq; quàm primùm ut efficias te etiam atq; etiam rogo. Vale.

M.T.C.P. Silio Propr. S.P.D. Fam. 13.63.

NOn putavi fieri posse ut mihi verba deessent, sed tamen in C. Lænio commendando desunt. Itaq; rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lænium. Id fit cùm plurimis ejus officiis, tùm summâ ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem & consuetudinis suavitatem, tùm quod consilio ejus fi-

deli

deli ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendari. A te q; vehementer etiam atq; etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumq; cognosces. Itaq; te rogo ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te quam primùm ad me remittas. Id mihi fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. Terentia, Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam meâ, quam tuâ causâ doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi (sic enim scribit Curius) spero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, & quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, nè nauseæ molestiam suscipias ager & periculosè hyeme navigues. Ego ad urbem accessi prid. Non. Ianuar. obviam mihi sic est prodatum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli, cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque

par-

parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas misérat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Respub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoq; parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus Consul, quò magis suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eóque est nostra pluris autoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas: literasque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

M.T.C.Cn.Pomp.Proc.S. ad Attic. 8. Epist. 15.

Cùm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii reddita sunt, suspicionem nullam habebam, te

Reip.

Reip. causâ mare transiturum: eramq; in spe mo-
na fore, ut in Italia possemus aut concordiam
constituere (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut
Rempub. summa cum dignitate defendere. Interim
nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis,
quæ Dialio ad consules dederas, certior tui consi-
lii factus, non expectavi dum mihi à te literæ red-
derentur: confestimque cum Qu. fratre & cum
liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi.
Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius
familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæ-
sarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansu-
rum esse Æsernie. Sanè sum commotus, quòd si
hæc esset, non modò iter meum interclusum, sed me
ipsum planè exceptum putabam. Itaq; tum Cales
processi, ut ibi potissimùm consisterem dum certum
nobis ab Æsernio de eo, quod audieramus, referre-
tur. At mihi, cum Calibus essem, affertur litera
tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Cō-
sulem misisses. Hæc scripta sic erant, literas sibi à
L. Domitio ad 13 Cal. Mar. allatas esse earumq;
exemplum subscripseras: magnique interesse Reip.
scripseras omnes copias primo quoq; tempore in u-
num locum convenire, & ut præsidii quòd satis esset
Capuæ relinqueret. His ergò literis lectis in eadē
opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus co-
pijs ad Corfinium esse venturū: quo mihi cum Cæsar
duplici castra haberet, tutū iter esse non arbitra-
bar. Cùm res in summa expectatione esset, utrumq;

simul

simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & iter Brundusium facere cæpisse. Cúmque nec mihi nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus; à multis qui è Samnio Apuliâ veniebant, admoniti sumus ut caveremus ne exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm vos possemus, eò quò intenderat, venturus esset. Quod cùm ità esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reipub. noceret; cùm præsertim non dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas Canusio ad 10 Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cùm accepissemus ad 3 Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium pervenisses; nobisq; iter illud omnino interclusum videbatur, neq; minùs nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilominus qui regionibus exclusi, intra præsidia, atq; intra arma aliena venissent. Quod cùm ita sit, maximè vellem primùm tecùm semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejicebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse; accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris

for-

*for.issimis accidisse. Quoniam autem tecum ut es-
sem non contigit, utinam tui consilii certior factus
essem: nam suspicione assequi non potui, quòd om-
nia priùs arbitratus sum fore, quam ut hæc Reip.
causa in Italia non posset, duce te, consistere. Neq;
verò nunc consilium tuum reprehendo, sed for-
tunam Reipub. lugeo: nec si ego quid tu sis secu-
tus non perspicio; idcirco minùs existimo te nihil
nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit
sententia, primùm de pace vel iniqua conditione
retinenda, deinde de urbe (nam de Italia quidem
nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te ar-
bitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium
valere debuerit: secutus sum tuam: neq; id Reip.
causâ de qua desperavi, quæ et nunc afflicta est,
nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest:
sed te quærebam; tecum esse cupiebam: neque
eius rei facultatem, siqua erit prætermittam. Ego
me in hac omni causa facilè intelligebam pugnan-
tes cupidis hominibus non satisfacere. Primum
tum præ mè tuli, me nihil malle, quam pacem: non
quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili
viora ducebam. Indè suscepto bello cùm pacis
conditiones ad te afferri, à teq; ad eas honorifi-
cè & largè responderi viderim, duxi meam ratio-
nem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in
me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse
tuum, qui pro meis maximis in Remp. meritis sup-
plicia miserrima & crudelissima pertulissem: me*

esse

esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tum cùm jam in armis essemus, consulatus tamen alter & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eisdem præliis; ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego priùs sum suspicatus quàm mihi palàm denuntiata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit, Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi, neq; illi amiciores Reipub. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quod, cum & illi cives optimi sint & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus (quod idem te intellexeram velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, ut neque Respub. civis à me animum neque tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Cons. S. D. ad Attic. 8. 17.

EGo, quòd existimabam dispersos nos, neq; Reip. utiles, neq; nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi: primùm ut ipse cum omni copia ad nos veniret; si de se dubitaret ut cohortes 19 quæ ex Piceno ad me iter habebant ad nos mitteret. Quod veritus sum factum est, ut Domitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esse

ad castra faciendа, quòd meas 19 & suas 12 cohortes tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neq; si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa sollicitudine: nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neq; subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illùc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14 cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem putavi esse dimittendum. Dialin mandâram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copiâ quam Capuæ & circùm Capuam comparâstis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficeretur; Domitius cum 12 suis cohortibus eôdem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & indè navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare, non est nobis committendũ, ut ad has 14 cohortes quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hîc sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego mecum habeo. Vos hortor, ut quodcunq; militum contrahere poteritis, contrahatis, & eôdem Brundusium

veniatis

veniatis quampr. mùm. Arma quæ ad me mìssurì eratis, iis censeo armetis milites, quos vobiscũ habetis; quæ arma superabum, ea, si Brundusium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. præfueritis. De hac re vellem nostrò certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium prætores misi, ut se nobis conjungerent, & militum quod haberent ad nos diducerent. Valete.

M. T. C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epist. 3.

Persæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus unâ: quinetiam ipsum diem memoriâ teneo. Nam ad tertiam Id. Maias. Lentulo & Marcello Consulibus, cùm in Pompeianum vesperi veniissem, tu mihi solicito animo præstò fuisti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia verebare nè officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu, pudori tamen malui, famæq; cedere, quam salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primùm neq; magnas copias, neq; bellicosas, deinde extra ducem paucósque præterea (de principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello

bello rapaces; deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum amplissimorum virorum, Quid, quaeris? Nihil boni, praeter causam. Quae cùm vidissem, desperans victoriam, primùm coepi suadere pacem cujus fueram semper autor; deinde cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbantur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna coepisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Dissessi ab eo bello in quo aut in acie cadendū fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit praeterea, si te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quae dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, praesertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cùm eâ urbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui. Quae acciderent, omnia dixi esse futura. Veni domum non

quod optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma Reipub. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur conscicerem, causa nulla visa est; cur optarem, multa. Vetus est enim, Ubi non sis qui fueris non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera nè mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum Reip. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quàm universam Rempost ea autem quàm alicujus culpâ tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem amisso exercitu, & eo ducè in quo spes fuerat una, me voluisse etiam, relinquis omnibus post quam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse in commodiore loco, quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram; sed quia longiùs fiebat, volui per literas eadem, ut haberes quid diceres, si quando vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certè non scio videri, satis multos periisse; qui si me audissent

dissent, quamvis iniquâ pace honestè tamen vivere-rent: armis enim inferiores, non causâ fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles, quod tibi ità videri putabò, nisi mihi longiorem remiseris. Ego si quæ volo expediero, brevi tempore te (ut spero) videbo. Vale.

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epist. 7.

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd eâ te sapientiâ esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, et non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris, qui consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, prædarè memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ità gerendi neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitûs probare, semperque summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse memor, à tenere te arbitror: Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, ne interissem. Non enim iis rebus pugnabimus, quibus valere poteramus, consilio, autoritate, causâ, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest,

fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem; ostendisti que sapientem et bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum coacti sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi ducerres, illud pertinacis. Fateor à pleriſque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; jàm multis etiam magni ac fortis animi judicatum: sed habet ista oratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum, praesertim cùm tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, praeter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei penes quem potestas, nisi quod vereretur ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea, quae nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carenti patriâ & fortunis tuis, quietè & liberè vivere cogitandû tibi tamen esset, Romane & domi tuae cujusmodi res esse, an Mitylenis aut Rhodi

malles

malles vivere. Sed cùm ita latè pateat ejus potestas, quem veremur ut terrarum orbem complexa sit; nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quam in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, prope infinita maximis clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit, propterea quòd neque iis qui tenet Rempub. pateretur, neque ipsa Respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur: nos curæ & dolori proximi sumus, precibus tardiores, quòd jus adeundi cùm ipsi deprecatore egerimus, non habemus. Gratiâ tantùm possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 11.

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare. Cùm mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non

Priùs mihi persuadere potuit, quam tuis est effectũ literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodùm sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo fit animo; tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè mei saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè, & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, res tibi præstabo. Vale.

Servius Sulpitius M. C. D. Fam. 4 Epist. 12.

Etsi scio non jucundissimum nuntium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Adv. Cal. Junii, cùm ab Epidauro Piræeum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eúmque diem tibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cùm ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamq́ jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versùs navigaturus erat.

erat. Postridie ejus diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundùm aurem: sperare tamen eum vivere posse: Magium se ipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret ut cogerem medicos. Coegi, & è vestigio eò sum profectus primâ luce. Cùm non longè à Piræeo abessem, puer Acidin obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos libertos, & pusillos servos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, quâ ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quod religione se impediri dicerent: neque tamen id amen cuiquam concesserunt. Quod

proximum fuit, ubi in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibique eum combussimus; posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ prid. Calend. Jan. Athenis.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tuâ causâ scibere ad te aliquid pro nostra amicitiâ oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neq; levare posse dolorem tuum. Posteaverò quam magnam spem habere cœpi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui; quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, & (ut mihi videtur) etiam sua natura mitiorem facit: id que cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsius Cæsarem tributurum

turum existimem. Etsi tardius fit quam volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmâsse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando quid sentirem exposui; quid velim tuâ causâ, re potius declarabo, quam oratione. Et si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua tu meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne te quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde, quod ea de Repub. semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum & consiliorum tuorum: quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

MEscito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium, in tua salute consume-

re

re. Nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos aequè atque te summa benevolentiâ sum complexus) singularis pietas, amorque fraternus nullum me patituro officii erga te, studiiq; munus aut tempus pretermittere. Sed quæ faciam fecerimque pro te, ex illorum te literis, quam ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperq; magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniissem manè ad Cæsarem, atq; omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem, cùm fratres ei propinqui tui jacerent ad pedes, & ego esem locutus, quæ causa, quæ tempus tum postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit: sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui quam scribere, hanc in opinionē discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortiq; sis, &, si turpidissima sapienter ferebas tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis, neq; Cæsari solùm sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

D. Brutus

D. Brutus M. T. C. S. D. Fam. 11. 13.

IAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Quâ enim prudentiâ es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis (Cicero) non potui: eram sine equitibus, sine jumentis, Hertium perisse nesciebam. Cæsari non credebam priùs, quàm convenissem, et colocutus essem. Hic dies hoc modo abbiit Postridiæ manè à Pansa sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est eum mortuum esse, Recurri ad meas copiolas: sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopiâ omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessis, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens: ille enim mihi passim, ego ordinatim: quacunq; ivit, ergastula solvit, homines arripuit. Constitit nusquam priùs, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum: jacet inter Appennium & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum, Cùm abessem ab eo milliæ passuum triginta, et sejam Vendidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata: in quapetere cœpit à milibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis (nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cum sustiner,

stinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hâcre mihi nuntiatâ, statim quinq; cohortes Pollentiam praemisi, meumque iter eo contuli. Horâ ante praesidium meũ Pollentiam venit, quam Trebellius eũ equitibus. Sanè quàm sum gavisus! in hac enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci, quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur, neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant. Quorum ipsi adhuc satis arroganter Allobroges equitatúsque omnis qui eo praemissus erat à nobis, sustinebant; nostroque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen si quo etiam casu Isarã se trajecerint, ne quid detrimenti Reip. injungant, summa â nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimàmque spem de summa Reipub. habere volumus; cùm & nos, et exercitus nostros singulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq; operam, ut quam paratissimi ab exercitu reliquisque rebus pro nostra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus; qui quidem eas copias, quas die simulatione Reip. comparârunt, subito ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epist. 2.

SCriptâ & obsignatâ jam epistolâ, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum novarum, maximeq; mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse

sisse in Cherronesum. Adeòne copiis abundat, ut is qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cùm tu eò quinque legiones, optimè equitatum maxima auxilia haberes? Quas quidē cohortes spero jam tuas esse quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd non priùs tuū exercitum Apollonià Dyrrhachióque movisti, quam de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaq; quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperiū populi Romani, facis ex tua dignitate, & è Reipub. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antoniis (quod dicam, in bonam partē accipias) magis mihi probatur militū severitas, quam tum Tebenevolentiam exercitûs equitumq; expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valde delector, me antè providisse, ut tuum judicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego te intelligebam, ad Rempub. ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, & insectarer Antonios, idq; laudas; credo ità videri tibi: sed illam distinctionem tuā nullo pacto probo; scribis enim, acrèus prohibenda bella civilia esse quàm insuperat, iracundiam exercendam. Vehementer à te,

Brute

Brute, dissentio: neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta ferme est, tuâ istûc refert maximè. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi provideritis: neq; enim populum semper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatûs ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. Vale 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 16.

ETsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipsa egerem: tamen cùm longiùs â summi luctûs acerbitate meus abesset dolor quâm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæq; in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiù; sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus; néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventìsque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse

nobis

nobis novi cogitemus. Neq; hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæq; & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipsa nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bonâ, aut denique aliquâ Reipub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Si illa te res cruciat (quæ maiòs amoris est) ut eorum qui occiderunt miserias lugeas: ut ea non dicam quæ sapissime & legi & audivi, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus: immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reipub. quæ qui relinquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim, jam, non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? Non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, mali putes contigisse;

gisse; permultum erit ex mœrore tuo diminutum relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ cum illis communicabitur, sed ad teipsum propriè referetur. In qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti ferre immodicè casum incommodorum tuorum qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseriâ malorum sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam quo allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiæ debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberi amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quos est dies allatura, id consilio antè ferre debemus neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis quid profecissem, existimabam optandum quidda me esse assequutum: sin minùs fortè valuissem officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi, quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

FINIS.
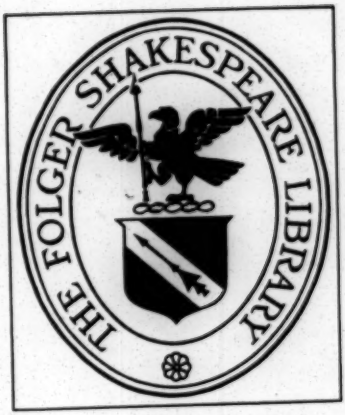
F154589
C4299A.8